

LIBRIS

We know
books

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Schliemann, Heinrich

PE URMELE LUI HOMER/ Heinrich Schliemann –

București: Paul Editions, 2022

ISBN: 978-606-9703-70-0

Redactare: *Monoran Nicoleta*
Corectură: *Mihaela Enache*
Tehnoredactare: *Paul Editions*
Coperta: *Lucian Enache*

Paul Editions

Casa Presei Libere 1, corp C1, Sector 1, București

www.pauleditions.ro

e-mail: pauleditions@gmail.com, office@pauleditions.ro,

vanzari@pauleditions.ro, nicoleta.petcu@pauleditions.ro,

mihaela.enache@pauleditions.ro

tel: 0730.660.427; 0731.884.583

Tipar: ARTPRINT

E-mail: office@artprint.ro

Heinrich Schliemann

PE URMELE LUI HOMER

Traducere și note de
ION ROMAN

Paul Editions

INTRODUCERE

SCHLIEMANN - OMUL ȘI ARHEOLOGUL

Biografia lui Schliemann, cu frământările ei, cu detaliile pitorești sau dramatice, cu dominanta pasiunii homerice, a fost scrisă de însuși marele diletant, cu amănunțime și sinceritate¹. Nu există așadar nici un temei ca să fie repetată aci. Totuși, mai multe trăsături care domină această biografie sunt revelatoare din punctul de vedere care ne interesează. O primă trăsătură este ampla și solida cultură filologică a descoperitorului Troiei. Știa mai multe limbi: vreo șapte moderne, latina, greaca și cel puțin două limbi orientale, turca și araba. Aceasta îi dădea posibilitatea să facă comparații, și, în același timp, deprinderea să înțeleagă și să manipuleze scrisuri. Este interesant că inventase o metodă de învățare a limbilor, care, în ultimă instanță, se baza tocmai pe însușirea unor *pattern*-uri lingvistice. Dar cultura lui filologică nu se rezuma numai la atât. Latina și greaca le poseda aproape ca un specialist și îi erau la îndemână comparațiile și etimologiile, chiar dacă uneori le folosea în mod fantezist.

Această latură umanistă a personalității lui Schliemann era dublată de un dezvoltat simț practic, câștigat în decursul activității sale de mare comerciant. Nu numai că avea nervul afacerilor, pricepându-se să câștige bani și să-i folosească judicios – notele sale de șantier arată că era capabil să proiecteze o campanie de lucru, cu folosirea corectă a parametrilor economici –, dar, mai mult decât atât, știa să compare și să manipuleze realități, evitând să devină prizonierul livrescului. Din acest punct de vedere este cât se poate de semnificativ felul în care înțelege să verifice informațiile extrase din poemele homerice, experimental, pe teren. El parcurge cu pasul câmpia, numără izvoarele, înconjură presupusele amplasamente ale anticului Ilion, ca sa vadă dacă Ahile și Hector, urmărindu-se unul pe altul, ar fi putut să le parcurgă în timpul și de numărul de ori despre care pomenește Iliada. Toate aceste forme de verificare concretă, anticipând cumva experimentele contemporane ale lui Thor Heyerdahl, sunt rezultatul pragmatismului lui, poate și înăscut, dar cu siguranță dobândit, latură mai puțin utilă investigației științifice, dar nu mai puțin interesantă pentru personalitatea lui Schliemann. În același fel compara prețuri și salarii și nu poate să nu aibă o scelipire ironică atunci când comentează leafa servitorului, mai mare în comparație cu cele ale salahorilor care munceau efectiv la săpături.

Numai aparent paradoxal, Schliemann are și o educație pozitivistă.

¹ Autobiografia lui Schliemann este reprodusă la începutul părții a II-a.

Este greu de spus dacă această încredere în posibilitățile rațiunii omenești este tot o consecință a educației umanist-științifice primite încă din copilărie, sau, dimpotrivă, este rezultatul experiențelor din acest domeniu pe care i le-a procurat activitatea sa comercială. Cert este că apelează cu încredere și stăruință la chimiști, fizicieni, topografi, geologi, naturaliști ca să-și explice ansamblul fenomenelor legate de descoperirile lui. Este una dintre cele mai interesante anticipări ale dezvoltărilor ulterioare ale arheologiei ca știință și, în această privință, Schliemann și-a depășit nu numai contemporanii, ci și pe mulți dintre urmași.

Dar, incontestabil, principala trăsătură care îl animă este pasiunea lui sinceră și luminoasă pentru antichitatea clasică, și mai ales pentru poemele homerice cărora le acordă o valoare arhetipală. Fără îndoială, viziunea lui Schliemann asupra antichității este o viziune clasicizantă, academistă, conform limitelor cunoașterii științifice și prejudecăților estetice specifice epocii sale. Desigur, această viziune a putut acționa uneori ca o frână, în măsura în care, necunoscând distincțiile subtile și complexe dintre clasicism și elenism, se grăbea să atribuie primei epoci metopa atât de caracteristic, elenistică a lui Helios pe carul său. Totuși, frâna aceasta nu a fost atât de puternică încât să-l împiedice să intuiască interesul civilizațiilor preclasic, preeleneice, și să le caute cu osebire.

Dar în pasiunea aceasta a lui Schliemann pentru antichitate uimesc în primul rând nu cunoștințele mai ample sau mai limitate, complexitatea sau mărginirea viziunii, ci stăruința și abnegația pe care le-a pus în slujba acestei nobile preocupări intelectuale, iar analiza acestei abnegații și stăruințe, a motivației psihologice a acestor două trăsături se dovedește extrem de revelatoare, nu numai pentru Schliemann ca individ, ci și pe un plan general și profund omenesc.

În adevăr, mitul Schliemann nu a încetat niciodată să prezinte pasiunea pentru antichitate drept o moștenire a adolescenței descoperitorului culturii miceniene, moștenire în care visul de a descoperi Troia al copilului de 10 ani, puternic influențat de legendele homerice, a constituit factorul principal. Este totuși de mirare cum un simplu vis infantil a putut să capete o asemenea consistență încât să determine destinul omului matur de mai târziu, om care își dovedise capacitatea profesională în domenii cu totul opuse. Fără îndoială, simpla impresie puternică din copilărie nu este singură suficientă pentru a explica această determinare a unui destin omenesc. Tot datele biografice dau explicația: micul Schliemann a suferit destul de timpuriu o serie de puternice traume psihice și fizice care ar fi dezechilibrat fără îndoială o fire mai puțin robustă. Se pare însă că, intelectual și psihic, Schliemann era mult mai puternic, pentru că visul lui despre regăsirea Troiei a devenit de fapt suportul moral care l-a ajutat să înfrunte ruina economică, decrepitudinea fizică, boala, mizeria și umilința. Cu gândul

la acest vis Schliemann s-a zbatut să înfrângă potrivnicia destinului și a izbutit să-și creeze, în condițiile societății de atunci, o nouă situație, o soartă nouă, care să-i permită apoi să-și realizeze visul.

S-ar putea spune că, într-un anumit fel, soarta lui Schliemann este exemplară și simptomatică: personalitatea umană, supusă unor avataruri adesea extreme, zdrobită de constrângerile teribile cu caracter aproape mecanic ale soartei, își găsește un liman în cultura umanistă.

S-a vorbit mult de caracterul „burghez-capitalist“ al începuturilor activității lui Schliemann și al resurselor sale economice. Nu se poate adăuga prea mult la cele deja spuse, dar trebuie remarcat că toată evoluția lui ca mare negustor el a privit-o ca pe un mijloc pentru realizarea acelui vis din copilărie, de fapt al unui strălucitor obiectiv cultural. Este incontestabil că această viață de om de afaceri a lui Schliemann a fost plină de riscuri și de stresuri și însoțită de o continuă tensiune. Unele evenimente semnificative în acest sens le povestește, nu fără o anumită ingenuitate, chiar el. Tensiunea și mai ales aspectul de joc pe muchie de cuțit al acestui permanent dialog cu banul și cu puterea transpar din multe pasaje. În acest cadru, activitatea de cercetător și descoperitor către sfârșitul vieții când Schliemann se retrage din afaceri pentru a se consacra exclusiv cercetării arheologice – își dezvăluie rolul compensator, aspectul de împlinire a personalității și de înnobilitare a ei.

Fără îndoială, personalitatea lui Schliemann ar fi incomplet conturată, dacă nu s-ar menționa și trăsăturile sale fizice. Atât în copilărie, cât și mai târziu ca mare negustor, Schliemann s-a vădit a fi un om sensibil, cu un puternic spirit de observație, viu, subtil, ascuțit. Din toate paginile cărții sale, aceste calități transpar cu pregnanță. Ne dăm seama că educația primită în primul rând de la tatăl său a jucat un rol important în dezvoltarea spiritului de observație și a sensibilității. Dar, cu siguranță, era și o moștenire pe care generațiile de cărturari din familie, care îl precedaseră, i-o asiguraseră și pe care viața într-un mic orașel, încă rustic, i-o accentuase. Dincolo însă de aceste calități, Schliemann se remarcă printr-o deosebită rezistență fizică și putere de muncă. Pentru cine îi cunoaște biografia, pare aproape paradoxal că adolescentul care făcuse o hemoptizie, cărând lăzi și butoaie, să fi reușit cu patruzeci de ani mai târziu să muncească de dimineață până seară, cot la cot cu salahorii lui turci sau greci, să doarmă pe câmp și să se mulțumească, drept hrană, cu pâine și apă. Totuși acestea sunt performanțele fizice pe care Schliemann le-a realizat; din acest punct de vedere este de neuitat scena în care, după o zi de muncă grea, adormind pe câmp, îl apucă ploaia. Este atât de obosit încât nu se poate trezi ca să se adăpostească și continuă să doarmă sub ploaie, deșteptându-se în zorii zilei ul learcă. Fără îndoială, viața îl călise pe adolescentul de odinioară, dar dincolo de aceasta călire fizică, resortul moral este acela care îi dădea energia

inepuizabilă și perseverența de nezdruincinat cu ajutorul cărora izbutea să scoată eforturi cu totul neobișnuite, dintr-un trup care nu mai era nici tânăr, nici integru fizic. Din acest punct de vedere ești aproape ispitit să-l compari pe Schliemann cu acei eroi ai antichității care îi serveau drept modele și care își modelau sufletul și trupul după doctrina stoică, în așa fel încât să devină instrumentele docile ale unei voințe neînfrântă.

Intellectual pasionat pentru preocupările sale, dotat cu multă sensibilitate și cu un simț de observație deosebit, rezistent la efort și perseverent în activitate, Schliemann avea toate calitățile unui arheolog. Totuși, a rămas un diletant, un diletant în cel mai nobil sens al cuvântului, acela pe care Renașterea îl cunoștea, atunci când cuvântul desemna pe amatorii de artă, pe amatorii de umanism, pe acei oameni care iubeau sincer și cu pricepere activitatea intelectuală și artistică, precum și rezultatele ei. În ciuda acestor calități, nu era un profesionist. Și aceasta pentru două motive: pentru că neavând de la început o formație științifică sistematică, era lipsit de o serie de cunoștințe metodice, dar și pentru că era dominat de o vădită tendiță speculativă, în dauna simțului critic. Dar, diletantismul lui Schliemann provine și din faptul că într-un fel și-a depășit contemporanii. Intuiția lui deosebit de puternică ar fi necesitat mijloace tehnice mult mai rapide și de randament mult mai mare, precum și o concepție mai elastică și mai conturată a săpăturii. Perioada în care se desfășoară activitatea lui, însă, coincide cu vremea în care arheologia sistematică își făurea instrumentarul metodic, încet, cu dibuiri empirice și cu greutatea infinite. Față de convingerile nestrămutate și de înțelegerea deosebită pe care o avea pentru domeniul preocupărilor sale, metodele de atunci ale arheologiei trebuie să-i fi părut lui Schliemann prea lente și prea ezitante. În această lumină justificările din cursul memoriilor cu privire la dărămările de construcții, la distrugerea unor straturi superioare Troiei homerice ne apar, nicidecum naive, ci de-a dreptul dramatice. Ele exprimă nu atât teama să nu fie acuzat de erezie științifică, cât mai ales zbaterea dramatică a unei puternice convingeri, încătușată de regulile unui joc pe care nu-l înțelege, dar pe care vrea să-l respecte.

S-a vorbit mult de intuiția și de norocul lui Schliemann și mitul său a avut darul să le înfățișeze ca pe niște calități aproape magice, de-a dreptul miraculoase. Este cazul să fie analizate mai de aproape și aceste trăsături „mitice“ ale personalității marelui diletant. În adevăr, intuiția lui Schliemann nu este un har pogorât din necunoscut, nici o moștenire misterioasă transmisă peste milenii; ea este rezultatul unui necurmat travaliu intelectual, de analiză a informației. Schliemann știa pe dinafară poemele homerice. Citise tot ce se putea citi din izvoarele antice cu privire la Troia, interpretase și descompusese în informații elementare întregul text al *Iliadei* și *Odiseei*, încercând, cum o demonstrează textul lui. Dar tot din textul lui se vede cât de profundă și cât de complexă era

cunoașterea eposului și cât de vie era în mintea lui imaginea reconstituită, modelul Troiei, al Micenei, al Războiului troian, chiar al personalităților istorice în cauză, ca să regăsească informația primară pentru toate problemele pe care identificarea Troiei i le putea ridica. Pe acest fundal de analize, cu o imaginație vie, încercase să reconstituie modelul plastic al orașului dispărut și al conflictului care îl opusese oștilor venite pe mare ale aheilor. Modelul acesta, căci despre asta este vorba, l-a confruntat Schliemann cu terenul, găsind soluția nu printr-o scânteie țâșnită din necunoscut, ci printr-o permanentă comparare minuțioasă, sagace, perseverentă. Fără îndoială, un volum mare de travaliu intelectual s-a petrecut în zona subliminară a conștiinței, rezultatele lui apărând ca niște fulgurări de care însuși Schliemann a rămas adesea uimit.

Trebuie, dealtfel, arătat că, dacă intuiția este un instrument puternic, acesta este departe de a fi precis și circumstanțial. Foarte multe dintre convingerile științifice, dar bazate de fapt pe *intuiția homerică*, ale lui Schliemann, au rămas, în detaliu, neconfirmate de cercetările ulterioare, chiar dacă în esența lor ele sunt încă valabile. În adevăr, Troia este pe colina de la Hisarlik, dar nu nivelul II g, cel pe care îl credea Schliemann a fi Troia homerică, îl reprezintă pe cel care corespunde celebrului conflict între ahei și troieni, ci, după ultimele cercetări, Troia VII a 1, cu alte cuvinte, cu cinci straturi și peste douăzeci și cinci de nivele mai târziu. De asemenea, marile construcții cu cupolă falsă de la Micene nu sânt tezaure, așa cum credea Schliemann, pe baza lui Pausanias, ci morminte și dacă ele nu pot fi atribuite exact unor personaje din eposul homeric, este sigur că au aparținut totuși unor șefi. În termeni moderni, am exprima acest caracter neclar și nesigur al intuiției afirmând că valoarea ei predicativă era redusă și instabilă.

Cât despre norocul lui Schliemann, acesta este o consecință directă a intuiției, adică a aceluiași neconținut travaliu de analiză și modelare pe care intelectul lui Schliemann îl săvârșea la o tensiune și cu o strălucire extraordinare. Fără îndoială, acest noroc de descoperitor a fost încă potențat de faptul că Schliemann nu a înțeles să parcurgă docil și răbdător toate etapele investigației de teren, ci s-a îndreptat către acele elemente pe care el le considera revelatoare din punct de vedere al ipotezei sale personale de localizare a Troiei la Hisarhk. În mod firesc, lucrurile neobișnuite și mai ales tezaurele sunt cele care l-au marcat și l-au silit să se oprească, dar pentru orice cercetător familiarizat cu săpătura arheologică este clar că acumularea de rezultate și urmărirea sistematică a epuizării unui zăcământ arheologic duce mai devreme sau mai târziu către descoperiri noi, cele mai adesea cu caracter excepțional, dacă nu prin valoarea intrinsecă a materialelor din care sunt confecționate, măcar prin aspectul lor artistic sau prin importanța informațiilor pe care le poartă.

Dealtfel, legenda norocului de descoperitor a lui Schliemann trebuie pusă puțin și pe seama opțiunii înguste a publicului larg care vede în arheolog nu un investigator sagace, care alături observație lângă observație și fapt lângă fapt, spre a reconstitui imaginea unei lumi dispărute, ci un fel de căutător și descoperitor de comori.

Cu viața sa frământată și plină de evenimente, cu calitățile, defectele și scăderile sale, personalitatea lui Schliemann rămâne exemplară, nu atât prin mirajul descoperirilor uluitoare, cât mai ales prin profundul și luminatul său umanism, pentru încrederea nețărmurită în forțele cunoașterii omenești și, mai presus de orice, pentru că a fost în stare să-și construiască un ideal propriu, izvorât nu din prejudecăți și nici măcar din principii împrumutate, ci din judecățile lui proprii de valoare asupra zestrei culturale pe care o căpătase, ideal căruia i-a rămas credincios, perseverând cu o statornicie neîntrecută în realizarea lui.

DESCOPERIRILE LUI SCHLIEMANN

Troia. Orașul care a constituit teatrul războiului dintre ahei și asiatici a constituit visul din copilărie al lui Schliemann, dar mai mult decât atât, a constituit întruchiparea completă a imaginii pe care acesta și-o făcea despre civilizația greacă. În ultimă instanță, poemele homerice serviseră drept model etic și literar întregii civilizații grecești din perioada arhaică și până la sfârșitul ei și fuseseră transmise ca atare Romei. Schliemann nu greșea când vedea în ele chintesența antichității clasice. Dar ceea ce, dincolo de căutare, a dat o deosebită valoare descoperirii lui Schliemann a fost faptul că pentru prima dată, fără niciun fel de indicații topografice, fără documente scrise, un arheolog, bizuindu-se numai pe mijloacele acestui gen de cercetare – și trebuie spus în treacăt, aceste mijloace Schliemann mai degrabă le intuise decât le învățase – a izbutit să localizeze și să descopere una dintre acele stațiuni enigmatice, căreia numai o tradiție literară adesea confuză, totdeauna insuficient de precisă, îi mai păstrase amintirea.

În decurs de șapte campanii, întinzându-se între anii 1870 și 1890, Schliemann a izbutit să determine existența succesiunii de orașe preistorice de sub ruinele noului Ilion greco-roman. Fără îndoială, în decursul acestei activități neobosite, Schliemann a săvârșit câteva importante erori de metodă care-i vor fi veșnic reproșate de către profesioniști. Trebuie spus însă, pe de altă parte, că Schliemann a intuit o serie întregă de principii pe care, mai târziu, săpători cu altă pregătire aveau să le dezvolte, ducând la metoda modernă, stratigrafică, în arheologia de teren, și că, în același timp, simțul lui de observație viu și ascuțit a știut să surprindă zeci de amănunte și de raporturi între

descoperiri, pe care le-a consemnat uneori stângaci, totdeauna spontan și vivace, păstrându-le pentru urmașii săi întru cercetare.

Dincolo însă de greșeli, trebuie remarcată probitatea lui Schliemann care a înțeles să-și recunoască și să-și justifice erorile, să le corecteze. Pe parcurs, a devenit mai prudent, asociindu-și în cele din urmă un specialist, pe Wilhelm Dorpfeld, care să-l ajute într-o mai corectă conducere a cercetării.

Știm astăzi că Schliemann nu a identificat precis Troia homerică, ci orașul ars, despre care credea că corespunde acestei cetăți, Troia II g în termeni de stratigrafie actuali, dar trebuie spus că abia cercetări foarte recente au izbutit să precizeze că de fapt orașul homeric corespunde nivelului VII a 1, după ce multă vreme toți cercetătorii fuseseră de acord că acestuia îi corespunde orașul VI. De fapt însă, eroarea lui Schliemann a avut o valoare euristică neașteptată. Descoperirea vechilor orașe de pe locul Troiei homerice și mai târziu a noului Ilion avea să întemeieze preistoria egeo-anatoliană, primul oraș de la Troia coborând până în vremea mult îndepărtată a începutului epocii bronzului timpuriu. De atunci până azi, cercetarea arheologică a Orientului Apropiat a făcut progrese uriașe. Astăzi, ceea ce pe vremea lui Schliemann se numea încă miracolul grec este o etapă strălucitoare și deosebită într-un îndelungat proces de dezvoltare istorică în cadrul căruia s-au succedat, începând încă din zorii celui de al treilea mileniu, numeroase culturi de tip urban.

Dealtfel se pare că Schliemann resimțise necesitatea logică a unor înlănțuiri complete de culturi în epoca preelenică; anticipând uluitoarele descoperiri ale lui Arthur Evans din Creta, el a vrut să sape la Cnossos, dar pretențiile exorbitante ale proprietarului terenului l-au determinat să renunțe la proiect.

Troia continuă să fie cercetată și astăzi și fiecare nouă campanie aduce noi informații și noi precizări cu privire nu numai la stratigrafia, cronologia și aspectul cultural ale orașului homeric, dar și cu privire la istoria cea mai îndepărtată a Anatoliei vestice.

DESCOPERIREA TROIEI

Săpăturile lui Schliemann și ale succesorilor lui au arătat că pe colina de la Hisarlik locuirea durase neîntrerupt de la începutul epocii vechi a bronzului, adică din jurul anilor 3000 î.e.n. și până în perioada romano-bizantină, adică până în secolul al VI-lea e.n. Pe toată această îndelungată perioadă se succedaseră pe stânca din nordul câmpiei troiene peste 45 de așezări, ale căror ruine dăduseră naștere unei coline artificiale de felul aceluia numite *tell* în Mesopotamia și *tepe* în Turcia. Straturile de ruine au crescut, de la nivel la nivel, aria orașului s-a extins treptat, dar încă

de la început este vorba de un centru cu caractere specifice, în cadrul căruia începe să se dezvolte o viață de tip urban. Acest ansamblu atât de complex, și care a dăinuit atât de îndelungat, ridică o serie de probleme cărora arheologia le-a găsit răspunsuri parțiale sau mai complexe și cărora continuă să le caute soluțiile definitive.

Una dintre cele mai importante probleme este aceea a originii locuitorilor și culturii primului oraș de la Troia. Altele, la fel de însemnate, sunt acelea ale succesiunii diferitelor faze constructive și culturii pe colina de la Hisarlik, a hotarelor dintre ele, a duratei fiecărui nivel și a tuturor nivelelor în ansamblu, precum și aceea, deosebită, a caracteristicilor specifice ale fiecărei culturi și ale originii lor din dezvoltarea locală a premiselor străvechi sau din aporturi, fie însoțite de noi valori de populație, fie datorate numai acelei permanente dinamici economice și culturale care se numește *schimbul*.

Cele peste 45 de nivele se grupează în nouă straturi omogene din punct de vedere cultural și din cel al datelor fundamentale ale planului general.

Înainte ca primul oraș de pe colina de la Hisarlik să-și fi așezat fundațiile pe stâncă, sunt cunoscute așezări mai mici, cu caracter rural, în movilele din împrejurimi, cum sunt Kumtepe și Beşiktepe. Aici, vestigiile unor așezări eneolitice urcă până în pragul celui de al treilea mileniu, întâlnindu-se cu cel mai vechi nivel de pe stâncă de la Hisarlik.

Primul oraș de la Hisarlik comportă zece nivele, cu o grosime totală de patru metri de depuneri de cultură și ocupă perioada mergând de la 3000 până la 2500 î.e.n.

Așezarea din primul strat de la Troia avea caracterul unui centru fortificat, reședință a unui stăpânitor politic și militar. Suprafața inițială de circa o jumătate de hectar era înconjurată de un zid de incintă poligonal, din piatră, prezentând un glacis (latură înclinată a unui terasament sau zid) accentuat și având aspect de zid de sprijin fără parament interior. Inițial, accesul se făcea printr-o poartă flancată de două masive de zidărie, bastioane sau turnuri situate pe latura de sud. Mai târziu, suprafața încercuită mărindu-se și latura de sud depărtându-se, au apărut patru porți cu structuri similare, comportând un gang de acces acoperit între cele două bastioane.

În interior, construcții de piatră – cu ziduri prezentând adesea dispoziția specifică „în șira spinării de pește” – sunt ordonate după planuri patruleter. Între acestea se disting două, din două faze succesive, una dintre ele de plan dreptunghiular, terminată cu o latură îngustă circulară, poate o absidă, cealaltă perfect dreptunghiulară și împărțită în două spații, unul complet închis, altul cu o latură deschisă, constituind în acest mod cel mai vechi exemplar de megaron – adică de construcție dreptunghiulară cu acoperiș în două ape și cu o mică

încăpere anterioară deschisă pe o latură precedând marea încăpere dreptunghiulară principală – din Asia Mică.

După atâtea avataruri, primul oraș de pe colina de la Hisarlik și-a găsit sfârșitul într-un pârjol, ultimă consecință, probabil, a unor evenimente războinice. Orașul a fost însă curând reconstruit, arheologii neputând observa niciun fel de întrerupere nici în resturile constructive și nici în ansamblul culturii materiale. Noul oraș, Troia II, a durat de pe la 2500 până la 2200, comportând șapte faze constructive sau nivele și marchează importante modificări. Astfel, la sfârșitul nivelului II b se încheie și dezvoltarea culturii specifice primului strat și care continuase să evolueze și în primele două nivele ale stratului al doilea.

Nivelul II c, considerat cel mai reprezentativ, este caracterizat de un zid de incintă poligonal, cuprinzând o arie mai întinsă – de peste trei sferturi de hectar – decât primul strat. Accesul era permis numai prin două porți și o poternă (acces secundar, mai mic), cele două porți având o structură specifică: două ziduri lungi, puțin proeminente față de paramentul exterior și pătrunzând adânc în interiorul cetății, sunt împărțite prin alte două ziduri transversale în trei spații, un spațiu anterior deschis către exterior și comportând o poartă care filează cu paramentul interior al zidului de incintă, apoi o încăpere interioară a porții, o a doua poartă, și un spațiu posterior, deschis către interiorul cetății. Este, fără îndoială, un tip de poartă complex, cu motivație strategică. Gangurile astfel constituite erau probabil acoperite. La una dintre porți ducea o rampă înaltă pavată cu lespezi. Zidul însuși, foarte articulat, cuprinzând bastioane și esplanade, avea un soclu de piatră înalt de 1-8 metri, în raport de teren, și o elevație cu două paramente de cărămidă. În interior, un al doilea zid urmat de mici bastioane, care putea fi traversat printr-un propilon compus tot din două ziduri lungi cu o intrare la mijlocul lor, separa o arie caracterizată de construcții importante, toate având planul unui megaron. Se disting două grupuri de câte trei megaroane, separate între ele printr-un zid interior. Fiecare dintre grupuri are o piesă mai importantă, probabil o construcție cu caracter reprezentativ. Din aceeași arie mai face parte și o construcție compusă din mai multe șiruri de încăperi dreptunghiulare alăturate, probabil un depozit de provizii și bunuri de consum.

Pentru aceste construcții interioare este de asemenea caracteristică, la fel ca și pentru zidul de incintă, zidăria cu fundații de piatră și cu elevație de cărămidă.

Ultimul nivel al celui de al doilea oraș, așa-numita fază II g, este încă și mai modificat. Zidul de incintă s-a extins și mai mult; o singură intrare, precedată de trepte, și constând dintr-un foarte lung gang barat de două porți și flancat de un masiv de zidărie cu cazemate interioare, duce în centrul orașului. Aici, elementul central este tot un megaron,